

نقشی نو در فرش ایرانی با قیچی سامورایی

به مناسبت روز ملی فرش با «یاشار ملفوظی» گفت‌وگو کردیم که فرش‌های دستباف ایرانی را به شکل شگفت‌انگیزی بر جسته کاری می‌کند و می‌خواهد دوباره توجه جهان را به فرش ایرانی جلب کند

اکرم انتصاری | روزنامه‌نگار

پرونده

فرش در تاروپودزندگی ما ایرانی‌ها جا گرفته. بیشترمان بارچ و گره و چله‌و دار آشنا بییم و شاید در کودکی گل‌های فرش را شمردیم، اسم پرنده‌های روی آن را پرسیده‌ایم و با ماشین‌های اسباب‌بازی‌مان حاشیه‌های فرش را جای پیست خیالی‌مان گذاشتیم و روی آن ویرا ز رفتیم. قصه فرش دستباف ایرانی متفاوت است و انگار جادو می‌کند. هروقت آن را می‌بینیم غافلگیرمان می‌کند و مسحور و جنات آن می‌شویم. ۲۰ خرداد روز ملی فرش است و ما به همین بهانه خواستیم سری به دنیای جادویی فرش‌های ایرانی بزنیم. به سراغ «یاشار ملفوظی» ۴۵ ساله و اهل تبریز رفتیم که در خانواده‌ای چشم‌باز کرده‌است که تا چند نسل قبل همه در کار فرش ایرانی بوده‌اند. او تحصیلات خود را هم به فرش گره زده و در دانشگاه هنر در مقطع کارشناسی طراحی فرش و در کارشناسی ارشد تاریخ هنر ایران خوانده‌است تا بتواند نگاه تازه‌ای به فرش داشته‌باشد. یاشار مدرک درجه یک هنری در زمینه بر جسته کاری فرش دستباف را هم دارد. می‌گوید علاوه به هنر فرش به خانواده‌اش هم سرایت کرده‌است و علاوه بر استفاده از نظرات همسرش، فکر می‌کند پسر ۱۶ ساله و دختر ۴ ساله‌اش هم کار او را ادامه می‌دهند و از همین الان با هنر ارتباط گرفتند. این هنرمند با نقش بر جسته‌سازی روی فرش‌های دستباف، فرش‌هایی ارائه می‌دهد که شبیه گنج‌بری‌های روی سقف، حجم دارند و جلوه‌وی بیایی فرش ایرانی را چندبرابر می‌کند. در پرونده امروز زندگی‌سلام با او درباره سبک و سیاقش و فرش ایرانی گفت‌وگو کردیم.

در زندگی سلام امروز بخوانیم:

۲۳۸ سال رفاقت مستمر با بستنی

هرچند عمر بستنی به عنوان خوراکی سرد و خوشمزه به هزاران سال قبل برمی‌گردد؛ اما به شکل امروزی و در مقیاس زیاد، اولین دستگاه تولید بستنی در ۸ ژوئن ۱۷۸۶ میلادی عرضه شد تا برای روزهای گرم یک رفیق شفیق داشته باشیم

زندگی با بچه‌های همسر زیر یک سقف

طنز! آموزش پیدا کردن صندلی خالی در اتوبوس

آمریکایی‌ها و ژاپنی‌ها

فرش‌های خاص ایرانی را می‌خرند

از هر نمونه فرش که کار می‌کنیم فقط یک نسخه طراحی و تولید می‌شود. ما روی این آثار شناسنامه می‌دهیم و بیشتر مشتریان ما کشورهای حوزه خلیج فارس هستند و البته آمریکا و ژاپن. ما خیلی از فرش‌هایمان را به آمریکا می‌فرستیم و چون نقش بر جسته‌ها شیوه‌ورویکرد جدیدی دارد مردم کشور ژاپن از آن استقبال می‌کنند. طوری که چندین نمونه از آثار خاص را مجموعه‌داران ژاپنی خریدند.»

همه می‌دانیم پشت هر نقش و رنگ فرش ایرانی دنیایی از معنا و مفهوم است. از ملفوظی می‌پرسم کدام کشورها بیشتر خواهان فرش ایرانی و نقش بر جسته‌ها هستند، می‌گوید: «من الان ۲۸ سال است این کار را انجام می‌دهم و حدود ۳۰ هزار تخته فرش و تابلوفرش به صورت دستی به دست خودم پرداخت شده‌است ولی آن‌ها کارهای تجاری بودند. من از سال ۹۰ به بعد شروع کردم به ارائه تک آثار هنری در دنیا، یعنی

قیچی‌هایم از جنس شمشیر سامورایی‌هاست

کنجکاوم درباره ابزار کار آقای ملفوظی برای بر جسته کردن فرش‌های ایرانی بیشتر بدانم. او با اشاره به این که هم اکنون صورت تجاری در بازار کار می‌کردم ولی تحصیل در دانشگاه، ذهنیت، نگاه و آموزه‌هایم را درباره فرش عوض و پر بارتر کرد. به این معنی که می‌دانستم موتیف، سمبل، نگاره و ترنج‌ها در فرش ایرانی به چه معناست، چرا فرش‌ها مستطیل شکل هستند، چرا حاشیه دارند و چراهای دیگر، دانشگاه این‌ها را به من آموخت. همسرم خیلی به کار من علاقه دارد و یک حاشیه امن برای من است که هنرم را بیشتر گسترش بدهم.»

شش‌دانگ حواس استادکار باید به پرداخت باشد

«فرش‌های بر جسته را روی زمین هم می‌شود استفاده کرد ولی بهترین رویت‌شان روی دیوار است. بیشتر مخاطبان من می‌گویند آدم دلش نمی‌آید این فرش‌ها را روی زمین ببندد از دوری دیوار حس و حال خوبی به آدم می‌دهد. ما نسبت به نوع کار زمان‌های مختلفی برای فرش می‌گذاریم و یک تناسب بین ابعاد، رج‌بافت و متر یا ل مورد استفاده بازمان داریم. یعنی هرچقدر رج‌بافت فرش بالاتری در رود ریزه کاری مایبشتری می‌شود و ابزار مخصوص می‌خواهد. برای مثال وقتی ابریشم در کار استفاده می‌شود سختی کار چندبرابر است. اگر با ساختار ابریشم آشنایی داشته باشید می‌دانید ابریشم لخت است و با کوچک‌ترین رطوبت و نمر روی هم می‌خوابد و برجستگی ایجاد نمی‌کند. شما ببینید ما چقدر روی این فرش‌ها کار انجام می‌دهیم که این نقش بر جسته‌ها که به آن گنج‌بری هم می‌گوییم کاملاً به صورت دستی و با قیچی انجام می‌شود. یکی از کارهای نفیس من بارج‌بافت هشتاد است و یک سال تمام نقش بر جسته‌سازی آن طول کشید و من واقعا بآن زندگی کردم. حدود دو سال و نیم زمان صرف شد تا فقط این فرش بافته شود. برای درک ریزبافتی این فرش تصور کنید در هر هفت سانتی متر هشتاد گره زده شده است. البته کارهایی هم داریم که بر جسته‌سازی آن‌ها یک ماه زمان می‌برد. روی بعضی فرش‌ها آن قدر رج‌بافت و دقت کار زیاد است که شما اصلاً دره‌ای نباید اشتباه کنید. ممکن است قابل جبران باشد اما باید بایک هزینه‌گزار تمیم شود پس شش‌دانگ حواس استادکار یا هنرمند پرداخت کار باید به‌اثر باشد. این کار خیلی دقت می‌خواهد؛ حتی نوع نصب فرش روی آستندها، نورپردازی، زاویه‌نستتن، زاویه گرفتن قیچی، استفاده از قیچی مناسب و تناسب بارج‌بافت و متر یا ل فرش بسیار اهمیت دارد.» این‌ها صحبت‌های این هنرمند درباره اهمیت آشنایی نقش بر جسته کار با فرش و انجام مراحل آن روی فرش است.

دانشگاه نگاهم را به فرش پر بار کرد

بررسی کنیم. من برای پایان‌نامه ارشد رفرنسی نقاشی است؛ پر از رنگ و لعاب و پیچ و خم. او داستان ورودش به رشته فرش در دانشگاه را این‌طور تعریف می‌کند: «من سال ۸۸ به اصرار همسر وارد دانشگاه شدم. اومی دید که چقدر به فرش علاقه دارم. یک‌روز با من تماس گرفت و گفت رفتم دفتر چه دانشگاه‌ها اگر تمه‌می‌خواهم در گروه هنر ثبت‌نامت کنم تا امتحان بدهی. جرقه این کار از آن‌جا زده شد و من در دانشگاه هنر رشته طراحی فرش را خواندم. پشت‌بندان کارشناسی ارشد تاریخ هنر ایران خواندم تا با تاریخ و هویت هنر آشنا شوم و نقش بر جسته‌ای را که خودم انجام می‌دهم، بیشتر

حجره یاشار در بازار دالان تبریز شبیه یک گالری نقاشی است؛ پر از رنگ و لعاب و پیچ و خم. او داستان ورودش به رشته فرش در دانشگاه را این‌طور تعریف می‌کند: «من سال ۸۸ به اصرار همسر وارد دانشگاه شدم. اومی دید که چقدر به فرش علاقه دارم. یک‌روز با من تماس گرفت و گفت رفتم دفتر چه دانشگاه‌ها اگر تمه‌می‌خواهم در گروه هنر ثبت‌نامت کنم تا امتحان بدهی. جرقه این کار از آن‌جا زده شد و من در دانشگاه هنر رشته طراحی فرش را خواندم. پشت‌بندان کارشناسی ارشد تاریخ هنر ایران خواندم تا با تاریخ و هویت هنر آشنا شوم و نقش بر جسته‌ای را که خودم انجام می‌دهم، بیشتر

نقش بر جسته‌ها ساخته و پرداخته ذهن خودم بود

بر جسته کاری‌های یاشار ملفوظی با فرش‌های بر جسته معمولی بسیار متفاوت است و بیشتر آن فرش‌ها تک نسخه و تریپن هستند. دوست دارم بدانم بر جسته کاری‌های یاشار ملفوظی به شکلی که او دارد انجام می‌دهد در تاریخ فرش ایران هم سابقه دارد یا نه. او در پاسخ می‌گوید: «تنها کاری که می‌شود گفت شبیه به کار ماست اثر آقای خدادادی در موزه فرش تهران است که تک نسخه است. فرش‌های ما با سبک و سیاقی که داریم در نوع خودش منحصر به فرد خودمان است. من چندین هنر آموز هم داشتم ولی چون نگاه تجاری دارند، کارهای هنری‌شان چنگی به دل خودم نمی‌زند. این‌طور به قضیه نگاه می‌کنند

که یاشار یک کار را انجام می‌دهد و با فلان قیمت فروخته شده، پس ما هم برویم آموزش ببینیم و نصف آن که می‌توانیم بفروشیم. به نظر من این نگاه همیشه در دنیای هنر مخرب است. اول فکر می‌کردم یک‌سری هنرها آموزش دادنی باشد اما بعد متوجه شدم یک هنر مند باید یک اثر هنری را از ته دل ارائه کند تا روی بیننده بدون آن که درباره‌اش حرفی بزند، اثر بگذارد و مخاطب با آن ارتباط بگیرد. من خودم این کار را از کسی یاد نگرفتم و ساخته و پرداخته ذهن خودم بود. در واقع با آزمون و خطا به این روش رسیدم. بعدها فهمیدم یک نمونه فرش با این سبک در موزه فرش تهران هست. مراحل استاندارد کار را نوشتم و کتاب آموزشی آن هم در حال ویراستاری است.»

نقش بر جسته‌ها ۷ مرحله دارند

«من در ۱۲ سالگی درجه استادی بافت فرش را گرفتم و بر اساس تجربیاتی که از بافت دارم استارت این کار زده‌شده و به مرحله‌ای رسید که نقش بر جسته‌های خیلی خاص و یونیک را در دنیا ارائه می‌کنیم.» یاشار با این مقدمه درباره پرداخت کاری‌هایش توضیح می‌دهد: «فرش‌هایی که برای بر جسته کاری‌های مدنظر من بافته می‌شود تفاوت‌هایی دارد. ما در حین طراحی برآورد می‌کنیم چقدر حجم نیاز داریم و کجای فرش چطور بافته شود؛ چون بافته‌ها نمی‌توانند یک جای کار را کوتاه‌تر و یک جا را بلندتر بیابند. مثلاً اگر ما بخوایم برز فرش در جایی ۵ سانتی متر باشد آن‌ها همه پرزها را

۶ سانتی متری می‌گیرند و فرش را می‌بافند تا مراحل آماده‌سازی کار انجام شود. قبل از قیچی کاری هم قالی‌شویی، پرداخت اولیه، موگیری انجام می‌شود و فرش‌ها دوبار شسته می‌شود تا مراحل هفت‌گانه کاری خودمان را روی فرش انجام دهیم. این مراحل شامل موگیری اولیه، خالی کردن، ریزه کاری‌های دور موتیف‌ها، دورگیری موتیف‌ها، ریزه کاری داخل گل‌ها، موگیری نهایی و مرحله آخر کف‌شور کردن است که کنترل نهایی کیفیت کارمان به حساب می‌آید. کف‌شوری با محلول‌های شوینده مخصوص انجام می‌شود تا ما بتوانیم محصول نهایی را ارائه بدهیم.»

ZENDEGI - SALAM

ضمیمه روزنامه خراسان رضوی

یک شنبه • ۲۰ خرداد ۱۴۰۳

۹ ژوئن ۲۰۲۴ • ذی الحجه ۱۴۴۵

شماره ۲۱۵۰۹

۲۷۲۸

